

RS AU § 271 Uppdrag. Tillsättande av friluftssamordnare

Ärendenummer: RS 2024/1123

Arbetsutskottets förslag till regionstyrelsen

- Återrapporteringen av uppdraget tas emot och uppdraget avslutas.

Sammanfattning

Vid regionstyrelsens möte 2025-05-26 beslutades att ärendet återremitterades och återkommer till budgetavstämningen hösten 2025. Utifrån att ärendet återremitterades belyser förvaltningen att samma behov och förutsättningar kvarstår såsom är beskrivet i tjänsteskrivelsen. Utifrån den ekonomiska situationen som Region Gotland befinner sig i bedömer regionstyrelseförvaltningen att det inte finns möjlighet med ramtillskott. Förvaltningen bedömer det inte heller vara möjligt med omprioriteringar inom ram då detta skulle innebära att annan verksamhet måste avslutas. Därmed föreslås regionstyrelsen ta emot återrapporteringen och besluta att uppdraget avslutas.

År 2012 beslutade regeringen om tio mål för friluftslivspolitik. De handlar i stort om att utveckla och genomföra åtgärder så att förutsättningarna för friluftslivsutövandet förbättras. För att uppnå friluftslivsmålen behövs insatser från flera aktörer: från nationella myndigheter till regioner, kommuner, näringslivet och civilsamhället. Inom Region Gotland arbetar olika förvaltningar och avdelningar med olika delar av dessa mål.

Regiondirektören fick i uppdrag från regionstyrelsen den 27 mars 2024 § 93 att bereda ett förslag om tillsättande av en friluftsamordnare till budgetberedningen för verksamhetsåret 2026.

Bakgrunden till uppdraget återfinns i ärende RS 2023/133 där projektresultatet för Regional samordning vandringsleder 2.0 beskrivs. Projektet identifierade att Gotland har potential att bli en ledande destination för friluftsturism och vandring och att man identifierat ett behov av en friluftsamordnare för att strategiskt och långsiktigt stödja utvecklingen av vandring och friluftsliv med koppling även till regional utveckling och folkhälsa på Gotland.

Årligen delas ett pris som Sveriges friluftskommun ut för att stimulera och uppmuntra kommunernas arbete med friluftsliv. En kommun har en nyckelroll i att förvalta och utveckla förutsättningarna för friluftslivet för både invånare och besökare. Friluftslivsarbetet möjliggör för fysiska aktiviteter, naturupplevelser och återhämtning och är av betydelse för hälsa och folkhälsa. Friluftsliv kan också bidra till människors naturförståelse och bidra till regional utveckling. För att bli framgångsrik i sitt arbete krävs ett strategiskt långsiktigt arbete över förvaltningsgränser och med andra. Region Gotland har under de

senaste åren förbättrat sitt samordnande arbete på området och som resultat i det klättrat i rankning. Detta har möjliggjorts genom projektledare inom vandringsprojekten. Ett steg mot utveckling och samordning av området för hela Gotland har möjliggjorts via Friluftslivsrådet som Länsstyrelsen och Region Gotland tillsammans startat. Vid senaste mötet i mars redovisade Länsstyrelsen och Region Gotland en gemensamt framtagna GAP analys gällande arbetet som följs upp i enkäten Sveriges främsta friluftskommun och det arbete som idag görs (se bilaga 1). Slutsatserna i den analysen visar på några viktiga prioriteringar som regionen behöver göra för framtiden för att förbättra sitt arbete inom området:

1. Utveckla en strategisk friluftsplän.
2. Säkra finansiering och budget för en friluftssamordnare för att driva arbetet med friluftsliv på Gotland.
3. Öka kunskapen om den nuvarande tillgänglighetsstatusen och arbeta för att förbättra den.
4. Stärka medborgardialog och samverkan.
5. Förbättra datainsamling och uppföljning för planering.

Inrättandet av en tjänst som friluftssamordnare på 100% beräknas kosta 800 tusen kronor (tkr) i personalkostnader och 200 tkr i omkostnader/verksamhetsmedel för exempelvis Naturkartan, kommunikationsmaterial, OH, vandringsnätverk m.m. Denna funktion kan framåt också söka medel för att växla upp denna satsning. En friluftssamordnare bör framåt vara placerad på kultur- och fritidsavdelningen inom regionstyrelseförvaltningen där de vandringsprojekt, samordning av friluftslivsråd, och annan samverkan med föreningar och företag inom fritidsområdet finns. Det är dock fortsatt viktigt att samverkan med avdelningen för regional utveckling kvarstår ihop med en utvecklad samordning med andra förvaltning.

Betydande framsteg har gjorts inom de projekt som regionen genomfört inom området. Dessa har dock varit beroende av projektbaserad finansiering och inget arbete har i dagsläget kunnat tas in i ordinarie drift. Konstateras kan att det också saknas en strategisk riktning i regionen i form av en friluftslivsplan. Med en samordnare på plats kan denna plan realiseras och ligga till grund för det samlade arbetet.

Förvaltningens samlade bedömning är att det är avgörande att etablera en permanent friluftssamordnare för att integrera projektresultat i den ordinarie verksamheten, övervaka långsiktig utveckling och underhåll av leder och nätverk samt säkerställa strategisk planering för friluftslivets alla delar inom en kommun, men även i relation till omvärlden.

Friluftssamordnare är en roll som är vanlig inom kommuner och en förutsättning för att strategisk utveckling sker mot de mål och styrdokument som finns. Effekten av arbetet är i slutändan en bättre folkhälsa, stärkt

attraktionskraft, plats- och destinationsutveckling och en mer hållbar, inkluderande friluftsupplevelse som gynnar både invånare och besökare.

Tillskjuts inte medel i ram för friluftsamordnaren kommer inte fler projekt kunna sökas hos till exempel Naturvårdsverket då en kommun behöver ha egen finansiering i jämförelse med det man söker. Vidare kommer inte heller någon resurs för samordning av Friluftslivsrådet kunna säkerställas. Slutsatsen kan därför dras att det arbete som lagts ner genom projektfinansiering kommer behöva avslutas och inga nya arbeten och utveckling kan påbörjas.

Regionstyrelseförvaltningen föreslår att årliga medel om 1,0 mnkr tillskjuts regionstyrelsen från och med 2026.

Bedömning

Betydande framsteg har gjorts inom de projekt som regionen genomfört inom friluftsområdet. Dessa har dock varit beroende av projektbaserad finansiering och inget har i dagsläget kunnat tas in i ordinarie drift. Eftersom varje projekt är finansierat för en specifik tidsperiod och/eller syfte kan det finnas begränsad kontinuitet och samordning mellan projekten. Detta kan hämma långsiktig planering, minska samarbetsmöjligheter mellan aktörer och förhindra utvecklingen av integrerade system eller strategier. Det sker ett arbete inom friluftslivsområdet idag inom regionen men potentialen är stor och behovet av samordning och operativt arbete specifikt för området är stort. Det saknas också strategisk inriktning i form av en friluftslivsplan.

Regionstyrelseförvaltningen bedömer därför att det är avgörande att etablera en permanent friluftsamordnare för att integrera projektresultat i den ordinarie verksamheten, övervaka långsiktig utveckling och underhåll av leder och nätverk samt säkerställa strategisk planering för friluftslivets alla delar inom en kommun men även i relation till omvärlden.

Som finns beskrivet är det här en roll som är vanlig inom kommuner och en förutsättning för att strategisk utveckling sker mot de mål och styrdokument som finns, men i slutändan för en bättre folkhälsa, stärkt attraktionskraft, utvecklad destination och en mer hållbar och inkluderande friluftsupplevelse som gynnar både invånare och besökare.

Goda möjligheter till rekreation bedöms vara en viktig förutsättning för att stärka Gotlands attraktivitet som livsplats och därmed öka inflyttningen. Tillgång till natur, friluftsområden, kustmiljöer och kulturupplevelser bidrar till hög livskvalitet – en aspekt som väger allt tyngre när människor väljer bostadsort. För många målgrupper, såsom barnfamiljer, distansarbetande och seniorer, är möjligheten till återhämtning, rörelse och meningsfull fritid avgörande för beslutet att bosätta sig på en plats. Gotlands unika miljöer ger goda förutsättningar för detta, vilket bör lyftas fram och vidareutvecklas som en strategisk del i regionens arbete med kompetensförsörjning och

befolkningstillväxt. Arbetet kring området bedöms inte kunna prioriteras med befintliga resurser.

Tillskjuts inte medel i ram för friluftsamordnaren bedömer regionstyrelseförvaltningen det som svårt att söka fler projekt inom området hos t.ex. Naturvårdsverket då en kommun behöver ha egen finansiering in i projektet. Vidare kommer inte heller någon resurs för Friluftslivsrådet kunna säkerställas. Slutsatsen kan därför dras att det arbete som lagts ner genom projektfinansiering kommer att behöva avslutas och inga nya arbeten eller utvecklingsinitiativ kommer att kunna påbörjas.

Bedömning av konsekvenser i tvärperspektiv

1. Rättslig grund/rättsligt perspektiv

Ej aktuellt.

2. Ekonomiskt perspektiv

Region Gotland har en kärv ekonomisk situation och att prioritera detta område kan ses som svårt. Det behöver dock beaktas att resurser redan har lagts ner i projekt inom området och vad som sker om en samordnare ej kan fortsätta det arbetet. Ett arbete med detta område med en samordnare möjliggör effekter inom social hållbarhet och i slutändan ekonomisk förbättrad situation för våra medborgare och då även regionen. Vidare stärks regionens ekonomi som helhet när utveckling av platsen Gotland kan göras än mer inom detta område.

3. Barnperspektiv

Bedömningen är att förslaget om att inrätta en samordnare skulle stärka möjligheterna för barn att få tillgång till natur och friluftsliv genom samverkan med skolor och ungdomsorganisationer, samt genom fortsatt samarbete med Länsstyrelsen. Detta skulle öka sannolikheten för att uppnå det nationella friluftsmålet 8: Ett rikt friluftsliv i skolan.

4. Jämställdhetsperspektiv

Ej aktuellt

5. Landsbygdssäkring/geografiskt perspektiv

Bedömningen är att förslaget att inrätta en samordnare i huvudsak riktar sig till verksamhet på landsbygderna, vilket säkerställer att invånare har tillgång till natur- och friluftaktiviteter samtidigt som dessa områden görs mer attraktiva för turister. Detta skulle bidra till att säkerställa att naturen förblir tillgänglig för så många invånare som möjligt och sprida de ekonomiska fördelarna med turism bortom Visby.

6. Klimat och miljöperspektiv

Bedömningen är att en permanent friluftsamordnare skulle säkerställa en hållbar utveckling av vandringsleder och friluftsliv på Gotland genom att samordna resurser och tid för deras utveckling. Detta skulle säkerställa att alla aktiviteter tar hänsyn till långsiktiga miljöpåverkan, främjar användning av hållbara material och integrerar klimatadaptering, vilket minimerar negativa effekter på naturen.

Ärendets behandling under mötet

På budgetavstämningen den 7 oktober 2025 föredras ärendet av Karin Leoson, kulturstrateg, regionstyrelseförvaltningen.

Ordförande ställer proposition på regionstyrelseförvaltningens förslag och finner att det bifalls.

Beslutsunderlag

Bilaga 1 Gap-analys, Friluftskommun

Bilaga 2 Uppdragsbeskrivning friluftssamordnare

Regionstyrelsen 2024-03-27 § 93

Regionstyrelseförvaltningens tjänsteskrivelse 2025-09-23